

УДК 338.432(477)

Ю.В. СЕРДЮК-КОПЧЕКЧИ, кандидат економічних наук, доцент
Донецького національного університету

СТРАТЕГІЧНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

У статті висвітлено проблеми стратегічного розвитку підприємств агропромислового комплексу України; розглянуто шляхи вирішення цих проблем і роль державної підтримки; обґрунтовано доцільність реформування аграрної освіти та науки із застосуванням інноваційних підходів.

Ключові слова: стратегічний розвиток, агропромисловий комплекс, реформування, державна підтримка.

Постановка проблеми. Перехід України до ринкової економіки вимагає здійснення стратегічних змін у державному регулюванні розвитком підприємств агропромислового комплексу (АПК). Такі зміни передбачають, з одного боку, значне зменшення всеохоплюючого впливу державного регулювання економічного механізму господарської діяльності сільськогосподарських підприємств, послаблення державного втручання в їх економічні процеси, а з іншого – у перебудові державної політики, спрямованої на підтримку розвитку агропромислового комплексу країни.

При цьому слід виходити з того, що роль державного регулювання розвитку АПК у перехідний період до ринкових відносин залишається значно вищою, ніж в умовах діяльності розвинутої ринкової економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку агропромислового комплексу країни висвітлюють у наукових працях П.П. Борщевський, П.І. Гайдуцький, М.В. Гладій, М. Деревичко, А.В. Духневич, Г.І. Мостовий, П.Т. Саблук та ін. У своїх дослідженнях вчені розглядають тенденції й перспективи розвитку агропромислового комплексу в умовах участі України в СОТ, проблеми міжнародних аграрних відносин України,

регулювання аграрної сфери, особливості розвитку АПК в умовах глобалізації.

Водночас питання розвитку підприємств агропромислового комплексу в контексті сучасних соціально-економічних змін потребують більш поглибленого дослідження.

Постановка завдання. Мета статті полягає у висвітленні особливостей стратегічного розвитку підприємств агропромислового комплексу на сучасному етапі соціально-економічних перебудов.

Виклад основного матеріалу. Дослідження проблем стратегічного розвитку підприємств агропромислового комплексу та шляхів їх вирішення ґрунтується, перш за все, на значенні галузі як економічної бази для забезпечення життєдіяльності населення країни та сировини для промисловості. Одне робоче місце у сільському господарстві [3] дає змогу організувати до 10 робочих місць, а вироблена 1 гривня – одержувати понад 12 гривень продукції в інших галузях; сільські території є місцем оздоровлення жителів країни, а сільське населення – оберегом національних звичаїв і традицій.

Україна за природно-ресурсним та аграрним потенціалом посідає провідне місце у світі, але реалізація такого потенціалу має негативний характер. З діагра-

ми, наведеної на рис. 1, видно, що один із головних показників розвитку аграрного сектора – площа сільськогосподарських угідь – за останні сім років незмінно знижується.

Якщо в 2005 р. цей показник становив 41722,2 тис. га, то в 2011 р. він знизився до 41557,6 тис. га [5]. Змінити таку тенденцію можна лише за підтримки держави через удосконалення нормативно-правової бази як основного механізму регулювання розвитку сільськогосподарської галузі в цілому і підприємств агропромислового комплексу зокрема.

Однією з ключових проблем стратегічного розвитку агропромислового комплексу України є низький ступінь освоєння підприємствами сучасних інноваційних технологій, через що у галузі автоматично унеможливується процес зниження собівартості сільськогосподарської продукції та зростання її якості і безпечності, які б відповідали міжнародним стандартам. Сучасні інновації не є елементарними феноменами, а досить складною самоорганізуючою системою, яка передбачає внутрішні і зовнішні взаємодії.

Стратегічно важливим для розвитку АПК є створення повноцінного фінансування інноваційного фонду АПК, який повинен стати методологічною і науково-технологічною основою державного регулювання розвитку аграрного сектора економіки держави. Крім того, державна політика постійного підвищення інвестицій-

ної привабливості аграрного сектора потребує впровадження нових енергозберігаючих технологій та використання сучасної техніки. У практичну площину доцільно спрямувати розвиток інтеграційних процесів у виробництві сільськогосподарської продукції та її промислової переробки з метою виготовлення високоякісних конкурентоспроможних кінцевих продуктів споживання. Успішне вирішення продовольчої проблеми вимагає невідкладного освоєння новітніх ресурсозберігаючих технологій виробництва екологічно чистої сільськогосподарської продукції та збереження навколишнього природного середовища.

Вектор інвестиційної політики спрямовується на відновлення та розвиток ресурсного потенціалу сільськогосподарського виробництва та харчової промисловості. Важливим напрямом аграрної політики натеper є відновлення роботи зрошувальних і осушувальних систем з метою ефективної віддачі меліорованих земель як одного із джерел нарощування виробництва сільськогосподарської продукції.

Сучасний стан економіки країни потребує створення нової системи інноваційного розвитку агропромислового сектора «аграрна освіта – аграрна наука – аграрне виробництво» і поглиблення співпраці центральних та місцевих органів виконавчої влади у вирішенні питань функціонування і розвитку аграрної освіти та науки [4].

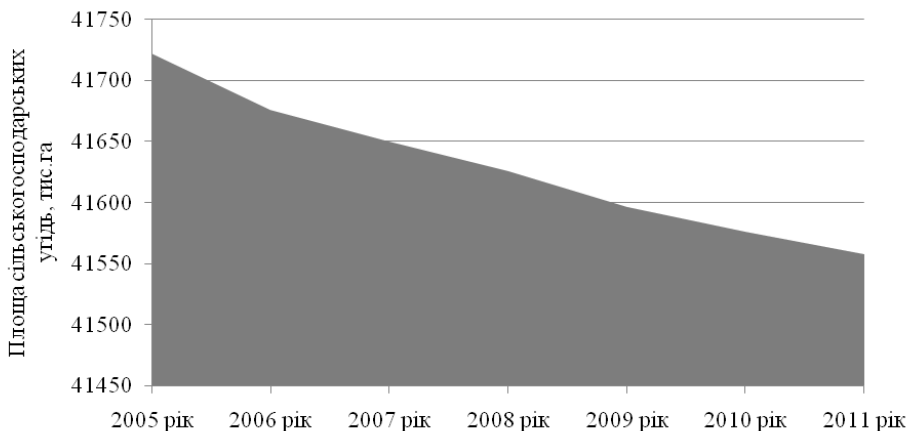

Рис. 1. Динаміка змінювання площі сільськогосподарських угідь в Україні [5]

Одним із напрямів розвитку АПК є підвищення конкурентоспроможності аграрної продукції за умови дотримання балансу між внутрішнім і зовнішнім попитом на продукцію сільськогосподарського виробництва. Для цього доцільно розвивати експортний потенціал аграрного сектора, реалізовувати потенціал в усіх перспективних напрямках аграрного виробництва: ріпака, сої, відродження тваринництва і вирощування льону, а також підвищувати ефективність виробництва традиційної експортної продукції України – зернових культур.

На стратегію розвитку підприємств агропромислового комплексу певною мірою впливає вступ України в СОТ. Безумовно, є більша відкритість ринків країн-членів СОТ на довготермінову перспективу, що відкриває нові можливості для українських експортерів на світові продовольчі ринки [1]. Водночас при розробці стратегії розвитку АПК необхідно враховувати і ризики від членства у СОТ, найбільшими із яких можна вважати поступове зменшення рівня захисту внутрішнього агропродовольчого ринку, на якому майже 95% продовольчої продукції [1] становить продукція українського виробника. Досвід наслідків вступу інших країн

в СОТ [2] свідчить про те, що повна реалізація переваг та мінімізація ризиків можливі лише за умови ефективної реалізації довготермінової соціально-економічної стратегії країни.

Важливого значення набуває формування багатуокладної аграрної економіки, забезпечення свободи вибору нових організаційно-правових форм господарювання на основі удосконалення земельних та майнових відносин власності. Одним із стратегічних напрямів аграрної політики України є створення умов для збалансованого поєднання державного регулювання економіки агропромислового виробництва з економічною свободою підприємств і організацій в умовах переходу до ринкових відносин. Державна підтримка розвитку агропромислового комплексу спрямовується на забезпечення соціально-економічного захисту вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників, формування внутрішнього ринку продовольства, матеріальних ресурсів, робочої сили та виведення агропромислового виробництва на світовий ринок.

Схему удосконалення механізмів державної підтримки стратегічного розвитку підприємств агропромислового комплексу наведено на рис. 2. Слід за-

Рис. 2. Напрями удосконалення механізмів державної підтримки розвитку підприємств агропромислового комплексу

значити, що виокремлення саме таких напрямів удосконалення механізмів державної підтримки стратегічного розвитку підприємств агропромислового комплексу проведено на засадах інтеграційного, комплексного підходу, який поєднує вимоги СОТ – удосконалення системи субсидування для підвищення конкурентоспроможності сектора відповідно до угоди про сільське господарство у рамках СОТ (переорієнтація субсидування на напрями, що відповідають «зеленому ящику» за методологією СОТ).

Водночас такий підхід зорієнтований на відповідність норм ЄС – гармонізація системи стандартизації сільгосппродукції з нормами ЄС.

Звертаючи увагу на вимоги СОТ та норми ЄС, не слід забувати про українського товаровиробника й забезпечити захист українських товаровиробників від імпорту низькоякісної сільгосппродукції за рахунок використання технічного регулювання, дозволеного СОТ.

Удосконалення механізмів державної підтримки стратегічного розвитку підприємств агропромислового комплексу є неможливим без розвитку кредитно-фінансових механізмів підтримки сільгоспвиробників, у т. ч. лізингу сільськогосподарської техніки.

Стратегічний розвиток підприємств агропромислового комплексу має відбуватися шляхом перерозподілу на користь місцевих органів влади повноважень і коштів, необхідних для реалізації проєктів комплексного розвитку сільських територій.

Розв'язанню проблем, пов'язаних із стратегічним розвитком підприємств агропромислового комплексу сприяє реформування аграрної освіти та науки із застосуванням інноваційних підходів, що дасть змогу підвищити їх якість та результативність, ефективність використання кадрового та наукового потенціалу галузі, забезпечити конкурентоспроможність агропромислового сектора національної економіки та підвищити добробут населення. Ці та інші положення знайшли відображення у Концепції реформу-

вання і розвитку аграрної освіти та науки [4]. Метою Концепції є інтеграція академічної та університетської аграрної науки шляхом реформування вищих аграрних навчальних закладів та наукових установ Національної академії аграрних наук з використанням їх потенціалу з метою створення з урахуванням природно-кліматичних зон регіональних навчальних науково-виробничих комплексів як центрів навчально-наукового і кадрового забезпечення агропромислового комплексу України.

Реалізація Концепції спрямована на створення цілісної вертикально інтегрованої системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців і досягнення необхідного рівня забезпечення аграрної галузі висококваліфікованими робітничими кадрами та фахівцями з високою освітою.

Фінансування плану заходів щодо реалізації Концепції здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів у межах асигнувань, передбачених у державному бюджеті на відповідний рік, а також інших джерел, не заборонених законодавством.

Висновки. Таким чином, підсумовуючи вищевикладене, можна зробити такі висновки.

Стратегічний розвиток підприємств агропромислового комплексу обумовлений стратегічними змінами зовнішнього і внутрішнього середовища їх функціонування.

Ключовими факторами успіху підприємств АПК в сучасних умовах господарювання є інноваційний розвиток та підвищення інвестиційної привабливості сільськогосподарської галузі.

Розв'язанню проблем, пов'язаних із стратегічним розвитком підприємств агропромислового комплексу сприяє реформування аграрної освіти та науки.

Перспективи подальших досліджень спрямовані на розробку концептуального підходу стратегічного розвитку підприємств агропромислового комплексу на регіональному рівні.

Список використаної літератури

1. Панфілова Т. Україна в СОТ: перші результати і наслідки / Т. Панфілова, Л. Саакадзе // Аналітичний бюлетень «Мости» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://wto.in.ua/index.php?lang=ua&get=34&id=1383>

2. Гудзь О.Є. Удосконалення кредитного субсидування сільськогосподарських товаровиробників / О.Є. Гудзь // Теорія і практика ринків. – 2007. – № 3. – С. 67–72.

3. Болдуєв М.В. Підвищення ефективності фінансово-кредитних важелів регулювання розвитку регіонального АПК / М.В. Болдуєв // Держава та регіони. – 2009. – № 5. – С. 26–30.

4. Концепція реформування і розвитку аграрної освіти та науки. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 6 квітня 2011 р. N 279-р.

5. Державна служба статистики: сільське господарство. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

В статье рассматриваются проблемы стратегического развития предприятий агропромышленного комплекса Украины; рассмотрены пути решения этих проблем и роль государственной поддержки; обоснована целесообразность реформирования аграрного образования и науки с применением инновационных подходов.

Ключевые слова: стратегическое развитие, агропромышленный комплекс, реформирование, государственная поддержка.

The article deals with problems of the strategic development of agricultural enterprises of Ukraine; the ways of solution to these problems and the role of state support are discussed, the expediency of the reform in agricultural education and science with the application of innovative approaches is motivated.

Key words: strategic development, agricultural sector, reform, state support.

Надійшло до редакції 21.09.2012.